

máló értelmi elemekkel. Elképzelhető a lelkinomultságnak olyan kora, amikor absztrakt fény- és színdrámákat játszanak külön erre konstruált színházakban. A film, amely ma még romantikus ponyvairodalmának korszakát éli, már próbálkozott ebben az irányban néhány szerény kísérlettel.

Nem lehet messze az idő, amikor érezni és érteni fogjuk a színek szavát, mert a szavak színeit már több rátermettséggel tudjuk megérezni. Vannak költemények, amelyeknek olvasásánál határozott színhangulatok benyomását érezzük. Nem egy Ady és Babits-vers ugyanannak a színnek gazdag árnyalati skálájára van hangolva. Vannak Lemaitre-novellák, amelyekből a miniatűrök arany és kék csillámai tündökölnek felénk, James Joyce híres regényében, az *Ulysses*-ben, minden egyes fejezetnek más-más alapszín felel meg.

A görög sorstragédiákból, ahol még az eleuziszi misztériumok sötét Erosának örökségeként a nagy mithoszok izzó sötétsége s a homályos mélyből felsugárzó szertelen gerjedelmek éjmagvú bíborra sűrűsödik halálvemhes végzetfelleggé, az elsőpró viharoknak félelmes fekete napja ragyog ki. Mért ne idézhetnék fel fordítva ennek a fekete napnak szívárványviharai a mély tragédiákat.

Ne keressünk hát kulcsokat a hermetikus költészet racionalizálására. Maradjon meg mind, Rimbaud híres *Voyelles*-je is, annak a titokzatos varázsú tündérpalotának, amelynek kulcsait a tenger fenekére dobták.

Kállay Miklós.

Hangok a multból.

Leopold Mozart salzburgi karmester előszava és zenetörténelmi része zeneiskolája II. kiadásának.

A híres Mozart apja, Leopold Mozart, a salzburgi uralkodó herceg második karmestere volt és mint ilyen, közkedveltségnek örvendett. 1769-ben kiadott egy hegedűiskolát, azzal a szándékkal, hogy megkönnyítse a szegénysorsú fiatalemberek hegedűtanulását. Oly módon írta meg ezt a könyvet, hogy tanár nélkül önállóan tanulhassanak belőle. Nagy kelendőse lehetett könyvének, mert a második kiadás előszavában elnézést kér a közönségtől a késlekedésért és azzal menti magát, hogy:

„1762 óta igen kevés időt töltöttem itthon. Az Úristen mindkét gyermekemet nagy zenei tehetséggel áldotta meg s emiatt hosszú utazásokat tettem. Németország nagy részét átutaztam; Franciaországban, Hollandiában, Angliában és még sok felé utaztam.

Megragadhatnám az alkalmat közönségemet olyasmivel foglalkoztatni, ami a zenetörténelemben valóságos csodaszámba mehet és ami talán évszázadok óta alig fordult elő.

Leírhatnám fiam genialitását, rohamos fejlődését a zenében és zene-tudásban, ami 5. évétől a 14. évéig ment át. Európa összes nagy uralkodói és udvarai, a legkiválóbb zenetanárok és zeneértők fültanui voltak és meglepődve hallgatták gyermekeimet.

Miután nem szánhatok most reá több időt ennek leírására, azon reménynek adok kifejezést, hogy visszatérve olaszországi utamból, — hova most Isten segítségével indulok — nemcsak ezen csodálatos dolgot és eseményeket fogom elmesélhetni, hanem beválthatom majd azon ígéreteimet is, melyeket az első kiadás utolsó lapjaiban jeleztem.

Nem kételkedem ezen lapok szíves fogadtatásában, miután ezek felől

nemcsak olvasóim, hanem sok zeneszakértő hozzám intézett sorokban — vagy megjelent munkáikban — szívesek voltak elismerésüket kifejezni.

Kedves olvasóim további jóindulatába ajánlom magamat»

1769.

Leopold Mozart.

A muzsika eredete.

A zenét az Úristen a világgal egyszerre teremtette, amikor az életet belelehelte a világba. Az első szellővel, az első madárdallal, az első patak csergedezésével, az első mozzanattal megszületett a hang, a zene. Amikor Ádám apánk a madárfüttyöt hallgatta a paradicsomban, megfigyelte a különböző hangokat.

A hanghullámok akkor is kavarogtak a világűrben és idővel átalakultak muzsikává, zsolttárrá, szerelmi dallá, különböző indulókká és nagy zene-művekké. Az érzelem és a hang szüleménye a muzsika. Mikor? hol jött a világra? pontosan megállapítani nem lehet. Nevét honnan kapta? A Nilus partján ringott-e bölcsője és a múzsáktól kapta-e nevét? mert az egyiptomiak a vizet «mojs»-nak, a zenetudást pedig «icos»-nak hívták? Vagy talán egy héber szótól? A Szentírásban némi nyomára akadunk a zenetudás keletkezésének: «Volt egyszer» — mondja — «egy testvérpár: Gubál és Tubál. Tubál kovácsmester volt és fivére, Gubál, közelében hallgatta a kalapácsütéseket, gondolatokat fűzött e hangokhoz és megkülönböztette, meghatározta őket».

Gubálnak sajáttalálmányú hangszere is volt: a cyndra; ezt a hangszert a phöníciaiak és a syriaiak is használták és rimor vagy rimorának hívták, némelyek szerint ez volt az első hárfa; egyik oldalról ütötték, a másiktól pengették. A rimorát a vízözön előtt használták a héberék. Dávid is ilyenzen muzsikált Saul előtt.

A Szentírásban sok helyen emlékeznek meg zenéről és különböző hangszerekről. Dániel próféta említ egy képet, melyet Nabukodonozor tiszteletére festettek és amelyen trombita, hárfa, lant és több húros hangszer volt látható.

A régmúlt homályában úgy eltűnnek a valóság és a rege szálai, hogy egyáltalában szétválasztani őket lehetetlenség.

A mult hatalmas árnyai emberek voltak-e, vagy istenek, vagy istenné változtatott emberek? Ezt sok száz, talán sok ezer esztendő fátyla takarja. Mercur, Apolló, Orpheus, Amphion és mások éltek-e? vagy a fantázia teremtményei voltak-e csupán?

A zenetudásban a legelsőkhöz közé tartoztak a görögök. Orpheus — ha élt — igen nagy művész volt.

A valóság kiderítését felette megnehezíti az, hogy a művészeket régen valósággal istenek gyanánt tisztelték. Ez ma is igen kellemes lenne, különösen, ha ez oly átszellemült lényekké változtatná őket, akik megelégednének az elismeréssel és földi szükségleteik nem lennének, mert sokszor tapssal és éljenzéssel kell beérniök: a kézzelfogható honoráció elmarad. Ha régi dolgokkal foglalkozunk, oly mesebelinek látszik körülöttünk minden. Talán minket is isteneknek fognak egykor tartani? ... Talán ismétlődnek a mult idők?

Apollót nem hiába ábrázolják lyrával, mert az az ő találmánya volt. A hegedű feltalálója — Tevo szerint — Orpheus volt, neve phöníciai nyelven tudóst jelent. Sapho — a költőnő — készítette lószörből az első vonót és csodás hangokat csalt ki ezzel a hegedűből. Orpheusnak számos zeneművéből ismeretes: «Argonautika», «Hymni», «Praecepta di lapidus», Andreas Christian

Eschenbach tudományos megjegyzéseivel legújabbán 1689-ben Utrechtben jelentek meg.

Mercur állítólag egy oly ezermester volt, ki nemcsak a Nilus partján sétálva egy teknőcből az első húros hangszert készítette, hanem megállapította a hangok összhangját, a számok arányát és az égitestek útját. Mercur gazdagította a zenetudományt a quarttal és a quinttel.

Később Pythagoras és Aristoxénés két részre szakították a muzsikusokat, a számításon alapuló muzsika és a kellemes hangzású zenére: a «Canonici» és a «Harmonici» pártra.

Ezek után ezer esztendeig javították és fejlesztették a hangszereket és a muzsikát.

Olympus egy-egy középhangot, Ptolomeus egy-egy tercet fedezett fel. Egy római nemes 102-ben több görög zeneművet fordított le. A görögöknek 48 hangjegyük volt, melyek szerint énekeltek, nem használtak vonalakat, minden énekhangot egy betűvel jelöltek meg, amely után egy pont mutatta a taktust.

500-ban Kr. u. Guidó szótagokká változtatta a betűket, melyeket Keresztelő Szent János dicsérete első szótagjai szerint állított össze:

Ut queant Laxis
Mi-ra Gestorum
Sol-ve polluti

Be-sonare fibris
Fa-muli suorum
La-vii reasum.

Szent Gergely pápa sorokra írta az a, b, c, d, e, f, g hangokat és így egyszerűsítette a hangjegyírást, melyek később pontokká változtak az öt vonalon.

Ezek után kezdi Mozart a hegedűtanítást, ami biztosan érdekes a szakértőknek, de helyszüke miatt itt nem közölhető.

Közli: Szalachy Béláné.

Janus Pannonius epigramáiból.

Ötszázadik születési évfordulóján már megemlékezett a «Napkelet» Janus Pannoniusról, a magyar reneszánsz és az európai humanizmus egyik legnagyobb alakjáról. Megemlékezésünk közelebb igyekezett hozni a mai olvasóhoz és meg akarta mutatni benne az örökké időszerű vonásokat. Akkor nem csatoltuk bibliográfiát, most, hogy ismét közlünk néhány epigrammafordítást Gerő László kitűnő magyar tolmácsolásában, néhány olvasónk kívánságára megemlítjük a magyar Janus Pannonius irodalom legfontosabb munkásait. A költő versei több latinnyelvű kiadásban jelentek meg, melyek közül legjobb Teleki Sámuel gróf 1774-es nagy utrechti kiadása. Magyar fordítói közt a mult századból Hegedüs István, a jelenből Berczeli A. Károly nevét említjük meg. A róla szóló irodalomban a mult században a legfontosabb szerepet Hegedüs István és Ábel Jenő egyetemi tanárok végezték. Az első teljes Janus Pannonius-monográfiát Huszti József írta. Legújabb beállítását, helyének végleges tisztázását a magyar irodalom egészének történetében Horváth János 1932—1933. évi egyetemi előadásának köszönhetjük (*Humanizmus és Reformáció*). Cikkünk írója Horváth János beállítását tolmácsolta rövidre fogva, a legfontosabb vonásokra szorítkozva. Keveset mondhatott Janus Pannoniusról, a kényszerű *politikusról* is, aki Mátyás király követeként többször járt Itáliában a pápánál. Egyik legérdekesebb